

Rausa

Open
MONUMENTENDAG

**Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 8 maal per jaar. Vijfde jaargang nr. 6, september 2017**

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Luc Van Cauwe-
laert, Jan De Mont, Nor-
bert Verbestel (FVR), Bart
Caulier, Karen Van
Schuerbeeck

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoudig
bericht te sturen naar
erfgoed.rausa@gmail.com

Bankrelatie:
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Deze editie, ter gelegenheid van de OPEN MONUMEN-
TENDAG, kan gratis aangeboden worden dankzij de
steun van het Gemeentebestuur van Roosdaal.

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil be-
zorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleve-
ren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 054 32 33 64

Abonneeradres: erfgoed.rausa@gmail.com

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	Om te beginnen
Blz. 3	Gehuisvest
Blz. 4	Architectuur in Roosdaal
Blz. 27	Erfgoedactiviteiten in het verschieft
Blz. 28	Bouwmeesters
Blz. 35	Lezing Jaak Ockeley

Deze brochure werd geschreven en samengesteld
door Luc Van Cauwelaert en Walter Evenepoel.
Wij danken het Gemeentebestuur van Roosdaal en
de Roosdaalse Cultuurraad voor de steun bij het uit-
geven van deze bundel ter gelegenheid van de
Open Monumentendag 2017

Op de voorpagina: de mooie Art-Decowoning van
de familie Asselman-Haelterman in de Gootjes-
straat

Het is niet omdat Erfgoed Rausa maar om de twee jaar een specifieke activiteit opzet rond de Open Monumentendag, dat er geen themanummer zou zijn, integendeel! Luc Van Cauwelaert is door de Roosdaalse dorpen getrokken en heeft het resultaat van zijn exploratie in een vakkundig relaas gegoten. Als architect is hij goed geplaatst om met kennis van zaken te observeren hoe onze voorvaders (en 'voormoeders') zich in de loop van de vorige eeuw beschutten tegen weer en wind, een onderdak vonden voor vee, meubilair en werktuigen of al dan niet kunstige bouwwerken oprichtten waarin zij hun erediensten verzorgden. Er werd gepatrouilleerd met het fotoapparaat in de

slag, zodat we de lezer, naast de bondige beschrijvingen, ook beeldgewijs een overzicht kunnen geven van de Roosdaalse huisvesting. Als toemaatje geven we ook twee architectenportretten mee en vullen we deze 'OMD-editie' tot de rand met wat nuttige erfgoedinformatie. Misschien is deze bundel ook een goede gids om een paar lange wandelingen te maken langs het bouwkundig patrimonium van onze gemeente. Het minste dat je dan als besluit zal kunnen poneren is, dat onze burens vaak met creativiteit en veel zin voor variatie hun bouwdromen hebben gerealiseerd.

WE

Eenvoudige landbouwerwoning aan de Koning Albertstraat in Lombeek, begin 20ste eeuw

Architectuur in Roosdaal

'Architectuur in Roosdaal'...het is zo'n alomvattend begrip dat we ons op de volgende bladzijden wel zullen moeten beperken om naast enig foto en kaartmateriaal een summier beschrijving te geven van de landschappen en de bouwkundige artefacten en hun omgeving.

Toen

Wie gewoon is steden te verkennen op zoek naar architecturale parels zal bij een wandeling door de landelijke gemeenten in haar/zijn zoektocht naar architectuur vaak op zijn honger blijven. Tenzij men oog heeft voor het landschap, zullen er buiten kerken en kastelen heel weinig historische gebouwen worden gevonden.

De landelijk bebouwing werd historisch bepaald door kleine en grote boerderijen gelegen in de valleien, bij de kerk of verspreid en ingebed in de golvende kouter van het Brabantse plateau, beschermd tegen de wind, verzonken in een slenk zodat je ze pas op het laatste moment ontdekt. Besloten vierkante hoeven met naast de poorten naar het binnenplein en naar de hoge graanschuur slechts enkele minuscule ramen in de verweerde en vergrijsde gevels. De 'boerkensbakstenen' werden vaak ter plaatse gebakken met lokaal ontgonnen klei in open veldovens. De dieprode Vlaamse pannen, aangevoerd vanuit het verre Pottelberg, knikten 50 cm. uit over de muren om het regenwater van de gevels af te voeren. Door de verwerking van stenen en pannen, schilderen deze hoeven een harmonieus gebouwd palet van vele tinten rood in het landschap. Naast de historische dorpskernen, beperkt in oppervlakte, was er vooral de weidse leegte van het vruchtbare Brabantse plateau dat van Pamel en Ledeberg afduikt naar de in die tijd nog sterk meanderende Dender. In deze golvende hoogvlakte vonden wij hier en daar verspreid de trotse Brabantse vierkanthoeven waarvan wij verder een aantal mooie voorbeelden zullen geven. Het Brabantse plateau heeft een aantal getuigenheuvels waaronder Ledeberg, Hunselberg en Berchem.

Ledeberg waar ooit het eerste kasteel van de heren van Ledeberg en Pamel stond, ontwikkelde zich rond de Dries (Frankische gemeenschappelijke weide) tot een dichte woonkern met parochiekapel met meerdere scholen en pensionaat. Ooit was Ledeberg zelfs het administratief centrum van Pamel.

De schitterende hoogte van Berchem met zijn Berchembos sluit aan bij het natuurgebied van het geklasseerde Neigembos. De woestijn van de Woestijn met zijn alomgekend volkscafé met aarden platbollen baan, Den Haas, begrenst Berchem ten zuiden. Meerdere beken ontstaan hier en duiken af naar de Hunselbeek in de vallei van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek. Door het Berchembos snijden diepe groeven, waaronder de Postkoetsweg, getuigengroeven uit de laatste ijstijd. Deze laatste groeve verbindt Berchem met het diep gelegen Meerbeekse gehucht 'Ternat'.

De Postkoetsweg

Door de noordflank meandert een wegel zich naar de vallei van het Hulsbroekbos. In een kronkel van deze weg ontdekken wij links tussen een paar monumentale bomen een bedevaartsoord, een uitgegraven plein met houten banken geplaatst voor een replica van de grot van Lourdes.

De Hertboomweg vormt vanuit Berchem-Tomberg een vlakke, rechte aarden weg naar de historische adellijke Hertboommolens, gelegen op een terp bij een kruising van wegen, waarlangs de graankolven sinds de verre middeleeuwen aangevoerd werden vanuit de grote Brabantse hoeven uit Berchem, de Woestijn en Lombeek.

Met uitzondering van de hoogte van Ledeborg en Kattem, was de bebouwing en de bevolking tot de 19de eeuw hoofdzakelijk gelegen in de laagvlakten van de Poelkebeek met het gehucht Poelk en van de Hunselbeek, waar wij achtereenvolgens de bebouwde kernen van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Strijtem en Borchtombeek vinden. Langsheen de Ledeborgbosbeek, aan de voet van de Bievegemberg, samen met de Kwinkeleer, vinden wij een belangrijke concentratie van nederige woningen van de kleine lieden.

Oud Pamel lag aan een oversteek van de Dender tussen de toenmalige parochiekerk en de lang verdwenen renaissance burcht van Anne de Croy, de woning van de meier en de schepenbank van de Kam. Richting Poelk daalt een immense onbebouwde vlakte van weiden en akkergrond af naar de vallei van de Poelkebeek.

Een kerkweg leidde naar het gehucht Poelk dat meer zielen telde dan oud Pamel. Het lag tegen de Vlaamse vlakte, langsheen de Poelkebeek met een dichte armzalige bebouwing langs een slingerende weg vanaf het Hulsbroekbos naar het Espenveld. Poelk heeft nog steeds die wirwar van kleine wegen behouden nu wel doorsneden door de rijksweg die sinds begin 19de eeuw onder het Hollands bewind werd aangelegd.

Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, de kleinste van de deelgemeenten, ligt aan de samenvloeiing van de Hunselbeek met de Moeillebeek, rondom de gotische trots van haar vroegmiddeleeuwse bedevaartkerk. Naast een paar hoeven bevindt zich een parkdomein met een van oorsprong dertiende-eeuwse burcht. Richting Pamel, Strijtem Berchem en de Woestijn vinden wij een groot landbouwgebied zonder bebouwing met uitzondering van de windmolen met zijn molenhuis. Op de kaart zien we de toenma-

lige Brusselbaan (de huidige Koning Albertstraat) van Pamel naar Lombeek en zo verder door Lennik naar Brussel. Naast een kleine bebouwing rechts zien wij links slechts één enkele hoeve, 'de heerlijke hoeve de Wyels' met visvijver, midden zijn grote boomgaard en zijn weidse akker- en weideland.

Lombeek op de Ferrariskaart van 1769

Ook Strijtem ligt in de vallei van de Hunselbeek: een klein dorp gelegen tussen twee kastelen, een kleine kerk, een paar grote hoeven en enkele schaarse kleine hoevetjes langsheen de Hunselbeek richting Borchtombeek.

Ten slotte Borchtombeek, gelegen tussen de watermolen op de Hunselbeek, de stampmolen, de molenhoeve en de kerk met naastliggend een grote vierkanthoeve. Verspreid vinden wij nog enkele vierkandhoeven.

Vandaag

vinden wij van deze uitgebreide open vlakten, landerijen weiden en bossen haast niets meer terug. Het prachtige natuurgebied van Lombeek naar Oplombeek, rondom de Hertboommolen, het gehucht van Tomberg-Berchem, Berchembos en de Woestijn, vormen een schaarse uitzondering en dienen als gebied met uitzonderlijke natuurwaarde beschermd te worden. Toch werden hier nog recent bouwvergunningen verleend voor zonevreemde architectuur.

Hoe verschrompelde dit van oorsprong gave natuurlandschap met zijn beperkte woonkernen tot het lappendeken van de huidige ongeordende bebouwing?

De eerste grote gekende ingreep was de aanleg van de rijksweg Ninove-Brussel.

Vervolgens was er in Pamel de bouw vanaf 1870 van een totaal nieuw dorpscentrum met gemeentehuis, kerk, woningen en handelszaken op de Varink, het huidige dorpsplein. In 1860 stond op deze vlakte slechts één enkele eenzame herberg, de Mooie Molen.

Een volgende ingreep kwam er nadat de wegen tussen de huidige deelgemeenten gekasseid werden. Zij verbonden Pamel en Strijtem, langs de nieuwe Denderbrug in Okegem met de spoorweg. De buurttram van Ninove naar Brussel ontsloot alle gemeenten naar de fabrieken in Ninove en naar de groentemarkten in Brussel. Langs heen deze verbindingswegen ontstond een ongeordende en onregelmatige lintbebouwing. Vooral na de jaren '60 werden de ruimten tussen de losstaande bebouwing geleidelijk opgevuld. De uitbreiding van openbaar vervoer en vooral privé-automotievoer, vormde een imminente bedreiging voor de steeds schaarser wordende open ruimte. De drang naar wonen in het landelijk gebied en de hoge prijzen in de stad vormden een continue dreiging. Er waren geen regels qua bebouwing, het toevallig bezit langs de weg bepaalde de breedte.

Het ontstaan van het gewestplan, wat deze wildgroei moest tegengaan, zou deze aanslag op de open ruimte nauwelijks beperken, wij durven zelfs het tegendeel beweren. Het zou deze verdere aanslag van het woongebied betekenen. Vooreerst bevestigde het de lintbebouwing. Binnen het landelijk gebied werd de 'vijftig-meter-opvulregel' tussen bestaande woningen ingevoerd. Creatieve aanslagen waren het gevolg.

Ook de regel waarbij men mocht herbouwen in een straal van 30m rondom vaak verkrotte woningen, werd oorzaak van vaak onbegrijpelijke bebouwing in afgelegen gebied. Tot slot, de beroepsprocedure bij de bestendige deputatie (vaak onder politieke invloed) gaf vaak blijk van absurde argumentaties en onbegrijpelijke vergunningen. In tegenstelling tot de oorspronkelijke bedoeling van bescherming van de schaarse

open ruimte (met inbreiding in het bestaande woongebied), werden enorme woninguitbreidingsgebieden voorzien. Deze waren meestal ver van de bestaande woonkernen gelegen. Het Espenveld en de verkaveling 'den Hoek' in O.L.Vr.-Lombeek (met recente uitbreiding), zijn hier een voorbeeld van. Woninguitbreidingsgebied dat een goede ordening en dichtheid mogelijk maakt, ligt in Strijtem, vlak bij de dorpskern. De andere geplande uitbreidingsgebieden Bievegemberg en Poelk voldoen niet meer aan de huidige normen.

In Roosdaal werden gelukkig zowel historische als recente kleinschalige sociale woningbouwprojecten ingeplant, geïntegreerd binnen de bestaande bebouwing. Een goede evolutie is ook dat de architecturale kwaliteit van deze verdichte woningprojecten vaak speelser en beter is dan deze van de bestaande privémarkt (zie verder 'sociale woonprojecten').

Ook binnen de privémarkt zien wij dat kleinschalige en meer kwalitatieve woningprojecten de ruimte vretende open bebouwing vervangen en bijdragen tot de verdichting van de dorpskernen.

In het volgende deel zullen wij een selectie van gebouwen brengen, gegroepeerd per thema, waar wij de belangrijkste uitzoeken. Wij beperken ons meestal tot het architecturale uitzicht. Voor meer historische kadering verwijzen wij naar de website 'Roosdaal van A tot Z' van Hubert De Bolle.

Uitgebreide architectuur en historische gegevens vindt u op het internet: Roosdaal-Erfgoed objecten- Inventaris Onroerend Erfgoed.

Een volledige lijst van beschermde en niet beschermde maar waardevolle objecten vindt u onder: Wikipedia 'Lijst van Onroerend Erfgoed in Roosdaal'.

*Pamel, tekening van kasteel en kerk in 1713
gemaakt door landmeter J. De Deken*

Kerkgebouwen en pastorijen

In tegenstelling tot de steden, vaak wedijverend met prachtige burgerlijke bouwwerken, zijn de kerkgebouwen in de landelijke gemeenten vaak de enige historische en beeldbepalende objecten. In hun nabijheid vinden wij vaak wel sporen van burchten en kastelen.

Van **oud Pamel** rest ons enkel nog een historische tekening met de kerk en het kasteel in de jaren 1600. Beiden zijn verdwenen. De kerk verdween door instorting van de toren en een gedeelte van het schip, waarna men besloot tot de volledige afbraak. Het kasteel werd verlaten en werd door graaf Otto Hendrik d'Ongnies van Grimbergen, ook heer van Pamel, in 1784 verkocht voor de som van 3000 gulden aan brouwer Jan Francis Cosyns uit Meerbeke die het kasteel diende af te breken voor gebruik als recuperatiebouwmateriaal en de vijver en ringgracht moest volstorten. Van deze site rest ons enkel nog de oude pastorie uit 1600, gebouwd door de abdij van Ninove. In de kelders zouden nog muurgedeelten afkomstig zijn van de funderingen van de eerste 12de-eeuwse burcht van de heren van Pamel.

Het gebouw kreeg zijn huidig uitzicht bij de verbouwing van 1840. Dit gebouw is typisch voor deze periode waarbij men gebruik maakte van cementbepleistering van de muren. Dit was een economische oplossing om bij verbouwing de bouwkundige ingrepen te verbergen. Later, eind 19de en begin 20ste eeuw zullen wij een aantal voorbeelden van deze stijl terugvinden.

Tekening van de oude pastorie (WE)

Het uitgebreide verhaal van het verval van de oude kerk en de bouw van de **nieuwe kerk in Pamel** in neogotische stijl met een nieuwe pastorie in Neo-Scheldegotiek vindt u uitgebreid in Rausa, eerste jaargang nr.7 en in het DF-extranummer van 1985. De toenmalige pastoor overtuigde de kerkfabriek tot de bouw van een nieuwe kerk. Het gemeentebestuur, dat sinds het concordaat met Napoleon verplicht was een huisvesting voor de pastoor te bouwen, stemde in met de bouw van deze merkwaardige neogotische pastorie. De verantwoording van het huidige project van kerk en pastorie aan de minister: (vertaling uit het Frans):

“Het huidige project heeft bovendien het voordeel bij te dragen tot de complete transformatie van de gemeente. Er wordt een mooie plaats gecreëerd waarop langs de ene zijde de nieuwe kerk zal komen en op de andere zijde het gerestaureerde gemeentehuis. Een nieuwe dwarsweg in uitvoering zal alle gehuchten verbinden met het centrum. Voor het schepencollege: de burgemeester.”

De nieuwe dwarsweg waarvan sprake ver-ving rechts ten westen de oude veldweg naar de molen en werd verhard richting Poelk, links in verlenging met de voor-gaande werd een nieuwe gekasseide weg naar Ledeberg aangelegd. Een nieuwe rechte weg van Okegem naar het Schoon Verbond voltooide de aanleg van het centrum en zijn verbindingen naar gehuchten, buurgemeenten, de spoorweg en de buurt-tram. Door deze visionaire ingreep ontstond een mooi rechthoekig dorpsplein waarrond allerlei handelszaken zich vestigden. Deze ingreep was de belangrijkste stimulans voor de ontwikkeling van een welvarende dorps-kern en de bebouwing langsheen de nieuwe kasseiwegen die naar het dorp leiden.

Het 'moderne' dorpsplein van Pamel ±1950

Het **kerkje van Strijtem** amper 200m² groot werd te klein. In 1857 werd dit bouwvallige en veel te kleine gotische kerkje afgebroken en vervangen door het huidige gebouw, 700 m² groot, in een uiterst sobere neoklassieke stijl.

De visionaire pastoor (Cuylits) zou zorgen voor een ingrijpende decoratie van de bin-nenmuren van de kerk waarop een papie-ren catechismus was aangebracht tot lering van de gelovigen, uniek in de wereld. Spij-tig genoeg wacht de voor restauratie weg-genomen papieren catechismus nog steeds op een vergunning om de werken van con-servering en restauratie te starten.

Hel en verdoemenis werden afgebeeld in 12 glasramen waarin de gelovigen sommige belangrijke parochianen herkenden. 30 dui-veltjes zijn als een zoekplaatje in de kerk verscholen. Louis Paul Boon heeft een ple-zierige Boontje gewijd aan de pispot van de pastoor op een van de glasramen. Het ge-raamte van pietje de dood troont hoog op het oksaal.

De bouwvallige toren werd in 1904 vervan-gen door de huidige haast 80m hoge toren waar op een vierkante stenen onderbouw een slanke ingesnoerde spits bekroond wordt met een peervormige bolspits die naar de hemel spiets. Deze torenvorm is enig voor onze gewesten.

De pastorijwoning is opgetrokken in Franse classicistische stijl.

De raampartijen zijn sterk geprofileerd. De middelste van 7 traveeën omvat de in-gangspartij voor en achter oprijzend in het mansardedak. Zij zijn bekroond met een driehoekig 'timpaan'. Boven de onderste bouwlaag, uitgevoerd in steen, bevindt zich de dakverdieping, integraal verwerkt in het mansardedak zowel in voor- als achterge-vel. Het dak is bekleed met geprofileerde natuurleien. Van de pastorijwoning weten wij dat zij opgericht werd in 1761 eveneens door de abdij van Ninove die de pastoors-paters leverde. In 1835 werd een paarden-stal met remise bijgebouwd. De voortuin is ommuurd.

In de tuin bevindt zich een merkwaardige boom, een gekandelaarde (vormsnoei door inkorten van takken) haagbeuk, vermoedelijk zo oud als de pastorie, in de noordwest hoek van de tuin. Met een kruin van 14 m doormeter heeft zijn holle stam een omtrek van 336 cm. Boven de knothoogte van 2.5m had pastoor Cuylits een platform gebouwd zodat er een kelkvormige ruimte ontstond waar hij zijn gasten ontving. Niet alleen in zijn kerk liet hij zijn gasten verrassen.

De **Sint-Apolloniakapel in Ledeborg** is een oud bedevaartsoord uit de 12de eeuw, ingeplant bovenop de heuvel met omringende loofbomen. De complexe opstand en volumewerking zijn het gevolg van opeenvolgende aanpassingen. De hoofdbeuk wordt gevormd onder een ingedrukt kruisribgewelf en bevat heel wat barokke meubilair. De noordgevel in Ledezandsteen heeft een dikte van 1,50 meter. Deze muur stamt vermoedelijk uit de 11de -12de eeuw en zou een muur zijn van het verdwenen kasteel van de heren van Ledeborg, waarvan zij de huiskapel was. Tegen de koorgevel bevinden zich historische grafstenen uit oud Pamel.

Aanleunend aan de kapel, vinden wij de 19de-eeuwse pastorie, een tweeverdiepingshuis met inwendig een oudere kern van het vroegere klooster. De voorgevel heeft een witte beraapte bepleistering met steekboogvensters met gecementeerde omlijstingen. Men komt binnen langs een rondboogdeurtje met zandstenen omlijsting uit de 18° eeuw.

De **Sint-Amanduskerk van Borchtlombeek** heeft als kern een laatgotische zandstenen constructie uit einde 16de eeuw. De restanten hiervan vinden wij in het koor en vooral in de kerktoren die oorspronkelijk losstaand van het schip was. In de 19de eeuw werden de zijbeuken verbreed en werd de kerk uitgebreid, zodat de toren ingebouwd werd. De stijl is uiterst sober neogotisch. De kerk is echter rijkelijk voorzien van barokke meubilair en kunstige voorwerpen.

Dat wij de kerk van **Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek** de bouwkundige parel van Roosdaal noemen, zal niemand ons kwalijk nemen.

Lombeek was een beroemd en druk bezocht bedevaartsoord, wat de bouw van de 13de - eeuwse monumentale kerk verklaart.

Het geheel is vroeg gotisch. Het koor heeft in zijn opbouw nog overeenkomsten met de laat-romaanse bouwstijl. Omwille van de bedevaartdrukte werd in de 14de eeuw een merkwaardig gotisch noordportaal bijgebouwd. De toren is verzonken in het dak. De meeste van oorsprong ronde vensters werden vervangen door gotische spitsboogramen. Het gebouw torent slank en rank uit, hoog boven het dorp en geeft een homogene en harmonieuze indruk.

Zowel het miraculeuze Lievevrouwbeeld, maar vooral het vroeg 16de-eeuwse Maria-retabel trokken een massa bedevaarders zodat drie kapelannen nodig waren om de vele dagelijkse missen op te dragen. Gezien vroegere diefstallen is de kerk spijtig genoeg slechts enkele malen per jaar te bezoeken. Het kerkhof (rondom de kerk) bevat een aantal historische monumentale graven en de dodenkapel van de Failyly (zie Kasteel van Strijtem-Koetshuis).

Naast de kerk, hoog boven de straat, troont de 19de-eeuwse pastorie. Dit bouwwerk is typerend voor de vele 19de-eeuwse pastorieën in neo-Vlaamse renaissancestijl, met trapgevels en kruisramen. Het verticale ingangsvolume wordt versterkt door de verlaagde bijbouwen links en rechts. Het portiek van de ingang deur heeft een gotisch bovenlicht. Ontvangstkamers en woonvertrekken bevinden zich aan beide zijden van de centrale gang.

De gemeentehuizen

Van boven naar onder: Pamel, Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek en Strijtem

Vóór 1830 vinden wij in de niet stedelijke gebieden geen gemeente- of stadshuizen. De schaarse vergaderingen van de raadslieden vonden plaats in het huis van de meier of vaak in een achterkamer van een herberg waar ook de documenten werden bewaard. De meeste gemeentehuizen werden opgericht rond de jaren 1870. De neoklassieke gemeentehuizen hadden een sobere, beperkte centrale uitbouw met een timpaan (fronton, geveldriehoek). Het gemeentehuis van Pamel had een imposante uitbouw met dubbele ingang en had uitgewerkte hoekpilasters. Ook in Strijtem zien wij twee ingangdeuren. Vaak had de veldwachter zijn woonst in het gemeentehuis.

In 1870 werden de gemeenten verplicht openbaar onderwijs in te richten. In Pamel waren dat afzonderlijke lokalen achter de koer van het gemeentehuis. In O.L.Vr.-Lombeek lagen ze achter het gemeentehuis in de ruimten die nu de Lombeekkring vormen.

En inderdaad de gelijkenis tussen deze gemeentehuizen is niet toevallig. De plannen werden allen gemaakt door Louis Spaak die op amper 27-jarige leeftijd provinciaal architect voor Brabant werd.

Geen van de gemeentehuizen voldeed op het einde van de twintigste eeuw nog aan de actuele noden. Daarom schreef de gemeente Roosdaal een architectuurwedstrijd uit en in 2000 werd begonnen met de bouw van een nieuw gebouwencomplex dat naast de administratieve diensten van de gemeente en de raadszaal, ook lokalen bevat voor burgemeester en schepenen. Op het gelijkvloers links is een ruime bibliotheek met vergaderzaal voorzien, rechts het politicommissariaat.

In de centrale, twee-verdiepingshoge hal waarop alle diensten uitgeven, bevindt zich achteraan de dienst bevolking.

Kastelen en burchten

In een ver verleden tijd, uit het geheugen verdwenen, stonden er meerdere burchten en kastelen in wat nu Roosdaal heet.

Bij burchten denken wij aan een verdedigingsfunctie, bij kastelen eerder aan weelderige lusthoven van edellieden.

De oudste verwijzing naar verdwenen burchten, vinden wij in de 'geschiedenis van Ninove' van Hendrik Van Gassen: **Borchstad**, een ronde verhoging op gene zijde over de Dender, verbonden met een weg over een voorde naar de Piezelstraat, ter hoogte van het huidige schuit. Buiten een lichte cirkelvormige verhevenheid in de weide is geen enkel spoor van bebouwing te vinden. Noch vinden wij een antwoord op de vraag aan wie de borchstad behoorde, de heren van Pamel of van Ninove? Het is wel spectaculair dat 900 jaar na het verdwijnen van de borchstad zowel op zomer, winter en infraroodfoto's de cirkelvormige ringgracht met een diameter van +/- 70 meter te zien is. De binnen liggende verhoogde terp heeft +/- 45 m als diameter met een oppervlakte van +/- 3000 m².

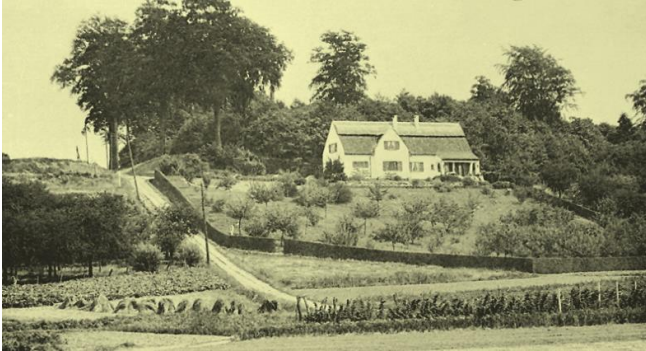
De pijl wijst naar de boogvorm die bij nat weer vanop de Denderoever kan waargenomen worden. Meer hierover bij Paul Daem in 'Mottes langsheen de Dender'.

De burcht aan de Dender

Wij weten dat aan deze zijde van de Dender zich een burcht bevond van de heren van Pamel. Zij paste vermoedelijk in de verdedigingslijn van burchten langsheen de Dender. Buiten vage sporen in de kelder van de vroegere pastorij (zie hoger) wijst niets nog op het bestaan van deze burcht.

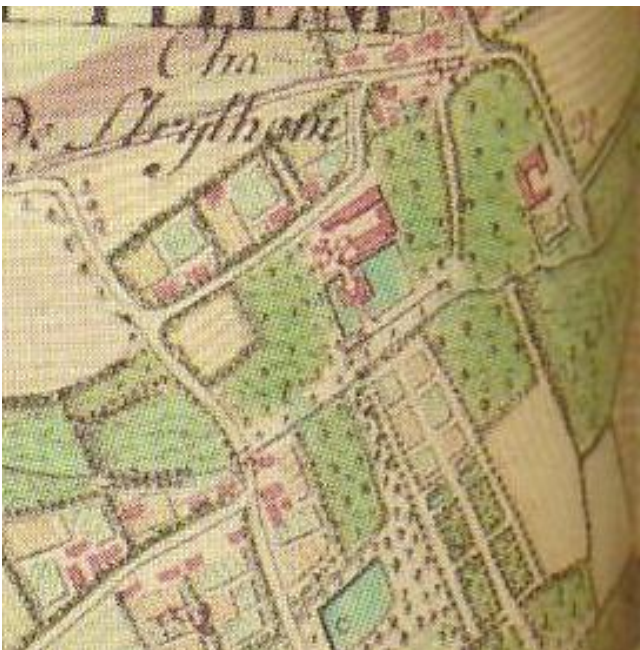
De burcht van Ledeborg

Je kan er niet naast kijken, de Ledeborgse heuvelkam, met het in 1942 door zilversmid Altenloh gebouwde landhuis rijst op uit de Dendervallei. Op deze getuigenheuvel, reeds in de prehistorie bewoond, iets hoger dan deze trotse villa, stond, omgeven door een beukenbos, de burcht van de heren van Ledeborg.

Er is sprake van een burcht gezien deze een militaire functie had, zij was de laatste herzogelijke vesting vóór Vlaanderen, uitziend over de Dender tot voorbij Aalst. Een metersdikke muur van de Sint-Apolloniakapel is vermoedelijk een restant van het 12de-eeuwse kasteel. Op korte afstand ten oosten lag 'den Dries' een driehoekig plein waar vier belangrijke wegen samenkwamen.

Het kasteel van Strijtem

Centraal op dit fragment van de Ferrariskaart het U-vormige kasteel

Het U- vormige **kasteel van Strijtem** dateert van begin jaren zestienhonderd. Vermoedelijk stond er veel vroeger reeds een burcht. Het kasteel was gebouwd als lusthof. Eind negentiende eeuw werd het U-vormige gebouw gecementeerd. Hieronder bevindt zich nog het renaissance metselwerk. Op de Ferrariskaart zien wij op de noordzijde een zeer grote hoeve. Deze werd afgebroken in 1860 en vervangen door het koetshuis, 20 m ten oosten van het kasteel. Het koetshuis omvatte paardenstallen, koetsenremise en dienstwoning voor koetsiers, hovenier en boswachter. Van de afgebroken hoeve vinden wij naast de barokke ingangspoort, langs de Schilder Evenepoelstraat, restanten van paarden- en schapenstal. Het kasteeldomein, haast een hectare groot, had vijvers van bijna een halve hectare.

Een kerkwegel scheidde het kasteel van zijn immense sierhof met moestuin die zich uitstrekte tot de Tuitenberg en had drie dreven en meerdere waterpartijen. Een lange dreef van 20 m breed en 600m lang liep vanaf de Lostraat tot boven de Heidestraat uit in een groot bos. Het kasteeldomein en bos was 12 hectare groot.

Het **Koetshuis** van het kasteel van Strijtem.

Victor Marie de Failly laat (na de restauratie en herinrichting van het kasteel) het grote neerhof, dat zich bevond voor de parterre van het kasteel, afbreken.

Op 20 m links van het kasteel laat hij een monumentaal, indrukwekkend koetshuis bouwen. Naast het centrale, twee verdiepen hoge woonhuis bevonden zich links en rechts twee T-vormige gebouwen voor paarden en koetsen.

Het Koetshuis, zoals het er uitzag vóór de restauratie, eind twintigste eeuw

De zoon kon de grandeur van papa niet ophouden en verkocht kasteel en koetshuis aan de Strijtemse nijveraer Vanderkelen. In 2003 kocht de gemeente het vervallen en onderwijl geklasseerde gebouw. Naast het gebouw werd links een schouwburg met parterre gebouwd. In de kelders huist de erfgoedvereniging Rausa. De ruime cafetaria heeft een groot zuidelijk terras. Naast administratieve lokalen van de cultuurdienst vinden wij nog lokalen voor de muziekschool, voor de jeugdclub, polyvalente zalen en een ruime cultuurzolder. Het past hier een woord van dank te richten aan oud-schepen Leon Brion die naast de realisatie van het Koetshuis ook het nieuwe administratieve centrum en de lagere gemeenteschool van Strijtem liet bouwen.

Hof ten Brugsken

Staat in 1740 beschreven als 'een huis van plaisance' met rondom een vijver (80m x 60m) en met een binnenhof. Het beeld op de Ferrariskaart (1771-1775) toont een omwald hooghof gekoppeld aan een neerhof verbonden met een brug over de vijver, wat herinnert aan een feodale en defensieve oorsprong. In een gevelsteen vinden wij 1634. Het leengoed van het Hof van Brabant is zeker ouder want wordt reeds vroeger vermeld als bezit van Vanderstraaten. Het hoofdgebouw ligt dwars op de steenweg en is authentiek. De bijgebouwen zijn voor een groot gedeelte gerestaureerd en uitgebreid in traditionele zand en baksteenstijl.

Het goed ligt langs de Hunselbeek en de weg van Strijtem naar het kasteel liep voor de aanleg van de steenweg aan de voet van de Hunselberg door naar Onze-Lieve-Vrouw- Lombeek.

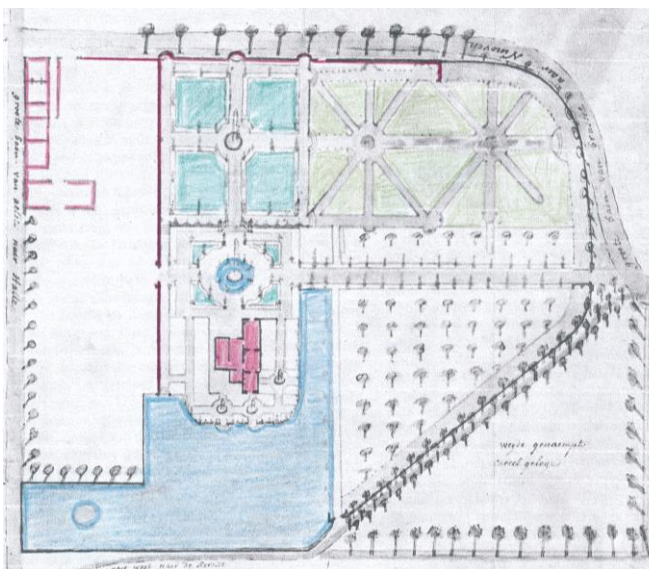

Kasteel Rokkenborch

De oorsprong van het slot mag men met zekerheid situeren eind 13de eeuw, waar we weet hebben van een ridder Jan van Lombeke, die zich onderscheidde in de slag van Woeringen in 1288 en die eigendommen had in Lombeek. Het slot was, volgens de beschrijving van de Antwerpse historicus Gramaye, in 1610 een versterkte villa, rijk gedecoreerd. Volgens een opmetingskaart van 1751 lag er langs de grote baan naar Halle (de huidige Koollochting) een strook van 20 m gemiddeld breed buiten het huidige domein. Een vestingmuur scheidde beide percelen. In het linker, langwerpige perceel zien wij een bebouwing langs de weg naar Halle.

Ook op de kaart van 1850 zien wij deze bebouwing, maar op de huidige kaarten zien wij een bebouwing langsheen de koning Albertlaan, de grote baan van Brussel naar Ninove. De aanduiding als 17de-eeuwse bebouwing kan volgens ons niet kloppen.

Ook de kasteelmuur en ingangsbouwen langsheen de Koollochting verschijnen pas op de moderne kaarten, later dan de atlas van 1850. Wel zien wij een ruim langwerpige gebouw, vermoedelijk een hoevegebouw. Op de primitieve legger wordt het kasteel gewoon huis genoemd. Het bestond uit 3 volumes rond een binnenkoer.

Edouard Haubrechts koopt het goed in 1873. Hij liet de langwerpige vleugel (koetshuis en stallen) afbreken. Na een brand in 1896 gaat hij in 1901 over tot een gedeeltelijke heropbouw. Door gebruik van recuperatiematerialen werd het onderscheid verdoezeld tussen behouden en toegevoegde delen. Romaanse onderdelen zijn afkomstig van het kasteel van Thy-le-Chateau uit Walcourt. Het oudste en best bewaarde gedeelte is de donjontoren. De topverdieping is toevoegsel. Het donjon bestaat uit een kelderverdieping, een woonruimte met het wapenschild Huybrechts, daarboven het nachtverblijf. Dat wapenschild vindt men links en rechts van de ingangspoort.

Legende bij de huidige kaart:

- 1. Kerk
- 2. Hof Wastiels, het oude hof Van Cauwe-laert- Vossen.
- 3. Het huidige kasteel
- 4. Ingangsbouwen
- 5. Neo-rennaissance woning
- 6. Dreef naar kasteel
- 7. Vroegere dreef rond het kasteelpark

Bouwkundige relictten oud Pamel

Op korte afstand van mekaar vinden wij hier een aantal bouwkundige relictten daterend uit de 16de tot de 19de eeuw, vooreerst de zestiende-eeuwse pastorij (zie blz. 7). Langs de Lange Kamstraat zien wij rechts een mooi hoevecomplex, **de Kam**.

Het huidige woonhuis dateert van 1700. Het heeft beluikte, licht steekvormige raamopeningen, omlijst met gesinterde bakstenen, plaatselijk 'kalleboutekes' (genoemd naar de steenbakkerij Callebaut). De hoevegebouwen, karrenremise en langsschuur zijn 19de-eeuwse gebouwen. In 1643 stond het woonhuis waar nu de schuur staat. In 1690 werd het vernield door brand door de Franse troepen (Negenjarige Oorlog) en zou later gebouwd worden op de huidige plaats. Dit hof bezat een brouwerij van voor 1393. Het was een pacht en leenhof van het kasteel dat op 150 m noordwest stond (zie kaart De Deken blz. 7). Het was de zetel van de middeleeuwse schepenbank en in de moderne tijden tot 1870 gemeentehuis. Bij de Kam stond een linde, de gerechtsboom waaronder door baljuw en schepenen recht werd gesproken. Dichtbij bevond zich de pilori, de schandpaal. Op de muren van de binnenkoer is mooi paardengetuig te zien.

Schuin tegenover De Kam staat het **Meiershof**. Zoals de naam laat vermoeden was het ooit het woonhuis van de meier van Pamel, Peeter Evenepoel die 40 jaar meier van Pamel was. Hij liet het hof bouwen in 1644. Een smeedijzeren ring aan het plafond van de kelder diende vermoedelijke om er gevangenen aan vast te klinken. De metersbrede keldermuren laten vermoeden dat deze tot de 15de eeuw opklimmen.

De eerste vierkanthoeve met toren werd in 1670 vernield door brand. De vorm van de huidige baksteen bebouwing langsheen de Kamstraat dateert van nadien. Het is heden een laag herenhuis met hoge witstenen plint. Tussen het metselwerk zijn drie speklagen (horizontale witsteenlagen) geplaatst onder en boven de vensteropeningen en een tussenlaag waar zich het verdwenen stenen kruiskozijn bevond. Een zeer brede ingang deur wordt omlijst met witstenen en een accoladelatei. Boven de ramen zijn ontlastingsbogen gemetseld.

In de hoek met de kerkhofstraat staat de **rentmeesterwoning** (van de heer van Pamel). Op de Ferrariskaarten en nog duidelijker op de atlas van 1841 zien wij dat naast deze woning een ruime L-vormige bebouwing stond, vermoedelijk met hoeve-functie.

Het bak- en zandstenen gebouw heeft een gecementeerde voorgevel waarachter zich nog het oorspronkelijke metselwerk bevindt (zoals nu nog in de zijgevels). Het gebouw is een renaissancewoning. Een brede ingang deur heeft zandstenen imposten (boogsteunen) met een gecementeerde rondboog. Zandstenen raamomlijstingen zijn gedubbeld met ontlastingsbogen.

In de **Kerkhofstraat** zien wij links een woning geheel waarvan rechts, vroeger ook de woning van den Dikken van Pamel heeft bestaan. Deze stijl vinden wij vaak in de 19de eeuw waarbij men in cement breukstenen als plint, en natuursteen als gevelsteen imiteerde. Boven de rechthoekige, van luiken voorziene ramen op het gelijkvloers werden getande en gekleurde bovenlijsten geïmitteerd. De ramen op de verdieping werden omlijst met uit de gevel springende imposten en bovenlijsten afgewerkt met een gekunsteld bovenwerk.

De Brabantse vierkanthoeven zijn zeker de trots in het rijke leemlandschap waarin zij zich integreren door hun gesloten volume zonder frivoliteiten, met hun ruime dubbelportalen, hun daken laag hangend over de muren, hun muren en daken in vele tinten gepatineerd rood.

Vaak vinden wij ze aanleunend bij het centrum van het dorp, anderen middenin de weidse kouters.

Willekeurig lichten we er kort enkele hofsteden uit.

De zeer grote 19de -eeuwse **hoeve Vossen**, gelegen tussen kerk en kasteel is de stamhoeve van de Lombeekse tak Van Cauwelaert.

Zij heeft een verbouwde voorgevel in een barokke monumentale stijl met een overvloedig gebruik van sterk geprofileerd arduin en gevelsteen. De hoeve had in 1840 reeds de ruime afmetingen van de hedendaagse bebouwing. Volgens een beschrijving van staatsminister Frans van Cauwelaert verving dit hof de oude hoeve die grotendeels vernield werd door een stormvloed van de Hunselbeek waartegen het oude hof gelegen was.

Het 19de -eeuwse **Hof te Zijpe**, op een steenworp van de Pamelse kerk is een prachtig voorbeeld van een groots herenhof, een vierkanthoeve met geplaveide binnenplaats. Het heeft bovendien een ruim zes traveeën breed boerenhuis met twee verdiepingen onder zadeldak, deze opbouw is uiterst zeldzaam. In 1590 stond dit hof vermeld als leenhof van de abdij van Ninove. De huidige hoeve dateert van 1853. Bij de ingang vinden wij een losstaande gecementeerde O.L.Vrouw-kapel. Eind 2015 vernietigde een brand een groot deel van het woonhuis. Gelukkig is intussen de schade grotendeels hersteld.

In 1732 verkoopt ridder de Wyels het kasteel Rokkenborch. Hij laat met de opbrengst een ruime, gesloten hoeve bouwen aan de toenmalige Brusselbaan. Het was dus een eigen hof. Het goed had een metershoge ommuurde moestuin met een ijskelder in de noordelijke hoek van de tuin. In de boomgaard zijn meerdere bronnen die afgetakt werden voor de uitbating. Het hof had ook een meerlaags woonverblijf. Het hof werd vermeld als het "**heerlijke hof de Wyels**".

Meerdere malen vinden wij de vermelding 'Ridder de Wyels, heer van Eesbeke'. Tot 1977 werd het complex uitgebaat als hoeve door Herman Van Cauwelaert de Wyels. Na zijn dood werd zij verkocht en integraal verbouwd in een pseudo historische hoevestijl. Enkel de grote schuur links bleef behouden. Waar zij vroeger alleen stond staat zij nu gevangen tussen een kilometerslange lintbebouwing.

het "heerlijke hof de Wyels".

Het gesloten hof van Kestens, gelegen in een kruising met de Tombergstraat. Deze witte, pittoreske hoeve, gebouwd rond een geplaveide binnenkoer, dateert van 1800 (verkeerdelijk werd op de ronddeur van het boerenhuis 1890 geschilderd).

In de dichte omgeving vinden wij nog een aantal schaarse hoevegebouwen, waaronder een schuur uit 1885 van de hoeve 'de Nieuwe Hemel'.

Dit kleine landbouwgehucht, Tomberg, lag op een boogscheut van het **Hof te Berchem**.

Deze landbouwnederzetting dateert van vóór het jaar 1000. De bouwtijd van het huidige, grootste hof van Pamel is 1685. De gepachte oppervlakte bedroeg toen 68 bunders (= ±68 hectare). De beroemdste pachtgever was Joos Vijd, heer van Pamel die in 1430 het lam Gods bestelde. Zijn vader Nikolaas kocht het leen van Pamel waartoe Berchem behoorde in 1397. Van de steenput aan de overzijde van de straat vertelt men dat het een H. Berlindisput zou zijn, daterend van voor 700.

Het hof ligt aan de toenmalige Brusselstraat die doorheen een diepe groeve het Meerbeekse Ternat met Berchem, Tomberg en de Hertboommolen met Lombeek verbond. Tussenin lag de leegte van de weidse kouters. Delen van het huidige hof dateren nog uit 1685. Enkel de staldeur en een paar vensternissen zijn nog omlijst met witsteen.

Hof te Berchem

Gesloten hoeve, Kerkplein Borchtlombeek

Dit is een gesloten hoeve met geplaveide binnenplaats, gelegen in de schaduw van de kerk. Haar onregelmatige vorm wordt bepaald door haar bebouwing langs het driehoekig kerkpleintje en de schuin aanliggende straat. Het is een éénverdiepings boerenburgershuis met schilddak, ingewerkte houten dakkapellen en mooie daklijstbalkjes. Het aspect van de oorspronkelijke voorgevel met beluikte ramen, houten lateien en het oorspronkelijke rondbooglatei van de voordeur is verdwenen...

In de plaats kwam een nieuwe voorgebouwde gevelsteen en pseudo witstenen deurlijst. De eenheid van het mooie gebouwenvolume, geaccentueerd door de afgeronde lijn van het dienstgebouw langs de straatzijde, is spijtig genoeg verbroken door het nieuwe metselwerk van een gedeelte van de voorgevel. Een laagje witkalk zou welkom zijn.

Tot zover onze hoven. Uiteraard zouden wij er zeker nog een twintigtal kunnen beschrijven waaronder het grootste **Hof te Kattem**, cijnshof van de abdij van Ninove, gesticht door lekenbroeders in 1151. Het hof en zijn landerijen hadden volgens een kaart van De Deyn een oppervlakte van 100 hectare. Er is geen historische bebouwing meer.

Wij laten noteren dat haast alle hoeven vóór 1800 leenhoven waren van abdijen en van de adel die uit de pacht van hun uitgebreide landerijen hun welvaart haalden.

Burgerwoningen eind 19de eeuw, eerste kwart 20ste eeuw.

Kasteelvilla's Brusselstraat en Puttenberg

De bouwheer van beide doeningen met kasteelallures, was de zakenman en stichter van de Lébergbronnen, Joseph De Schepper, die vanaf 1921 (gedurende 38 jaar) burgemeester was. Zowel privé als publiek was hij een gedreven bouwheer. In het hoofdstuk 'sociale woningbouw' zullen wij de indrukwekkende groep sociale woningen tonen die tijdens zijn beleidsperiode werden gerealiseerd.

Rond 1920 liet Joseph De Schepper de ouderlijke hoeve afbreken maar behield het koetshuis links. Zowel voor zijn woning aan de Brusselstraat, als later voor die op de Puttenberg, deed hij beroep op gerenommeerde architecten. Het eerste ontwerp kwam van de tekentafel van architect Van Nuffel, winnaar van de grote prijs van Rome en ontwerper van de basiliek van Koekelberg. Deze indrukwekkende woning is opgetrokken in Art-nouveau-stijl met Normandische invloeden, het houten stelwerk met opvul metselwerk. In het interieur zijn de invloed van de Decostijl aanwezig in de centrale trap.

Burgemeester De Schepper kocht een domein op de Ledeberg om het opborrelende bronwater te bottelen. Omdat zijn kiezers zich vooral op Ledeberg bevonden, liet hij door de befaamde architect Blomme een sierlijke, ruime kasteelwoning optrekken. Bij de ingang vinden wij een fraaie ingangswoning met Art-nouveau elementen en een 100 meter lange inrijlaan, afgezoomd met zwarte berken (betula niger).

Het park heeft een oppervlakte van 3 hectare en werd aangelegd in verschillende gehelen, ontworpen door Jules Janlet. Er waren bosgehelen, grasvlakten, allerlei sierbeplantingen en Franse tuinen. Van dit laatste is niets meer terug te vinden.

De kasteelwoning was in traditionele bouw met baksteen, witsteen en natuurleien. De stijl was een romantische barokke interpretatie met grote met witsteen omliggende boogramen. De topgevels zijn afgezoomd met witsteen in golvende bewegingen.

Burgerhuizen

Het huis van de secretaris

Dit huis werd begin twintigste eeuw gebouwd door de toenmalige gemeentesecretaris Jan De Beenhouwer. Het was de periode van de ontwikkeling van het nieuwe Palmse dorpsplein.

Hier bewonderen wij de subtiële gevelopbouw. De drieledige raampartij op de verdieping wordt hernomen in de geveluitbouw rechts over de drie verdiepingen. De middelste travee stuw omhoog. Het grote gelijkvloerse raam wordt geïntegreerd in deze compositie. Merkwaardig zijn de consoles in het metselwerk die driemaal verschillend zijn. Stijlkundig kan men dit 'Neobarok' noemen, neigend naar Jugendstil.

Van iets latere datum is het huis van oud-burgemeester Frans Van Mieghem (1850-1927) in de Poelkeveldstraat (*foto boven rechts*)

Burgerhuizen in de **Broekstraat** en de **Koning Albertstraat**: deze burgerwoningen zijn van eind 19de eeuw. Typologisch zijn ze verwant: vijf traveeën breed met centrale ingangstravee, hoge rechthoekige ramen, met leien bedekte punt- of tentdaken. De gevels zijn gecementeerd, er is een 'uitsteek' boven de ingangsdouren met bovenlicht...

... in Strijtem (foto onder) voorzien van een smeedijzer balkon. In Strijtem zijn de lateien in cementwerk met opgewerkte sierbepleistering in tegenstelling tot de meer sobere bezetting in Lombeek. Dit type burgerwoningen vindt men in alle dorpskernen.

Schoolgebouwen

Ter gelegenheid van de Open Monumentendag van 2016, hebben we uitgebreid in gezoemd op de Sint-Franciscus-site...

... we hadden het ook al meermaals over de oude schoolcomplexen op Ledeberg: het jongenspensionaat, in de 18de eeuw gesticht door Arent Evenepoel en later door de familie Lindemans generaties lang uitgebreid tot een toonaangevende pedagogische instelling...

... we beschreven het meisjespensionaat aan de overkant van de Dries, opgericht in 1829 en door de flamboyante directrice Barbe-Henriette Lindemans tot ongekende bloei gebracht. Vandaag wordt het Ledebergs landschap echter beheerst door het IMI-complex waarover het Davidsfonds in 1992 een heldere monografie publiceerde.

In het centrum van Pamel werd in de jaren '60 een grote tuinbouwschool ingeplant. Vandaag vinden er geen pedagogische activiteiten meer plaats.

Bij de **Sint-Martinusschool** werd recent een moderne uitbouw gerealiseerd. De gemeentelijke **kleuter- en lagere school van Strijtem** is een totaal nieuw gebouwd project met het hoofdgebouw met ingang en trappenhuis, klassen en leraarslokaal. Aansluitend links kwam een reftergebouw en losstaande sanitaire blok met cederhoutbekleding. Een grote licht doorlatende luifel over ingang en sanitair blok verbindt de verschillende bouwvolumes.

Tot de gemeentelijke scholengemeenschap 'Triangel' behoort uiteraard ook de school in het Pamelse centrum, gebouwd in 1954.

Ook de Sint-Amandusschool in de Borchtlombeekse Bosstraat kreeg een stevige moderne bijbouw.

Ook de aanpalende site met assistentiewoningen is een voorbeeld van hedendaags zorgarchitectuur.

Gebouwen voor zorg

In de lente van dit jaar stond de erfgoeddag in het teken van 'zorg'. In Rausa 3 werd de evolutie geschetst van het oude Godshuis...

...tot het actuele Woon- en zorgcentrum aan de Gasthuisstraat.

Hetzelfde mag gezegd worden van de huisvesting die door Zonneliëd werd gerealiseerd voor mensen met zware beperkingen.

Sociale woningen

Zoals wij vroeger vertelden heeft burgemeester Joseph De Schepper ons een prachtig arsenaal van sociale woningen nagelaten. Daarvan getuigt de gedenkplaat bij de tuinbouwwijk. Interessant is dat de woningen verspreid en geïntegreerd werden in de bestaande woonkernen of langs de bestaande straten.

De woningen langsheen de **Omer Devidtslaan** zijn ingeplant in een tuinwijkarchitectuur van Nederlandse inspiratie met een mansardedak opbouw.

Zowel in de **Gasthuisstraat** als de **Lombeekstraat** vinden wij kleine eenheden van zes gespiegelde woningen van een strakke modernistische stijl die naar kubisme verwijst. De luifels geven sobere accenten die het balkvormige volume van het geheel ondersteunen. De dakkapelvolumes hebben dezelfde strakke vorm en ritmeren het dak.

In de **Steenmeers** vinden wij kleine eenheden, wit gekalkt, met geprononceerde gevarieerde dakvolumes, dakkapellen en luifeluitbouwen (foto bovenaan rechts). Men kan dit 'cottagestijl' noemen, een bouwstijl die overigens ook veel werd toegepast voor vakantiewoningen aan de kust. Deze gebouwen uit het interbellum werden gebouwd in 1924 door de maatschappij 'Ieder zijn huisje'.

Even verderop werd eind vorige eeuw een grotere verzameling sociale woningen gebouwd. De mutsvormige daken gaven de bijnaam aan de wijk: 'Smurfendorp'.

De **Tuinwijk** is een klein woonerf langsheen de Jozef De Schepperstraat, gebouwd in een eenvoudige typische jaren '50 bouwstijl. Een gedenkplaat dateert van 1951. Dit was het laatste sociale woonbouwproject onder Burgemeester De Schepper.

De Nieuwe sociale woningbouw: woonerven

De nieuwe tendens voor sociale woningbouw bestaat er in beperkte woonerven te bouwen die zich laten integreren in bestaande woonkernen of wijken en op deze wijze door beperking van het aantal wooneenheden sociale segregatie te vermijden. Hiervan vinden wij twee recente voorbeelden, het **Pastoor Debonderf op Kattem...**

en aan de **Rombautstraat in Strijtem.**

Naoorlogse evolutie private woningbouw

Onmiddellijk na de oorlog vond een grote woninguitbreiding plaats van private sociale woningen, gebouwd volgens de 'wet Brunfaut'. Deze woningen zijn eenvoudig, vaak nog niet voorzien van een badkamer. Het waren zeg maar 'rechttoe-rechtaan-woningen'. Wat wij vaak als enige fantasie aantreffen, was een ruime boog tussen voor- en achterplaats.

Art Deco woningen

Deze typische Art Deco-stijl heeft zijn hoogtepunt tijdens het interbellum. Deze wordt gekenmerkt door het spel van baksteenarchitectuur in geometrisch zuivere vormen, vaak ondersteund door gecementeerde banden. In tegenstelling tot de nogal ornamentieke Jugendstil (waar de kromming overheerst) zijn de vormen en uitbouwen bij Art Deco helder geprononceerd. Uit de interbellumperiode vonden wij een monumentale woning in de Dr. Roosensstraat.

De woning in de Ramerstraat heeft een zeer expressieve uitdrukking, zowel planmatig met trapeziumvormige uitbouw, als in zijn verticale opbouw met een opvallend dakvolume dat een zeshoekig raam omkaderd (de glazen erker is van latere datum).

Ook in de Gasthuisstraat vinden wij een woning met uitgesproken geometrische volumes met sterk geprononceerde decoratieve cementen raveellagen en afgeknotte wolfsdaken.

Veel van deze elementen vinden we ook terug in de herberg tegenover de Borchtlombeekse kerk.

Deze typische Artdeco-stijl met zijn geprononceerde banden in cement beton of natuursteen vinden wij op het platteland tot in de jaren '60, in tegenstelling tot de steden, waar deze stijl al vroeger werd verlaten.

Bootstijl en de internationale stijl

De bootstijl is gekenmerkt door een sterk gearticuleerde gevelopbouw met cirkelvormige uitbouwen of geronde ramen.

Hieronder een detail van de gevel uitgeronde hoek en cirkelvormig raam (centrum Pamel).

Deze woning aan de Borchtlombeekse Knoddelstraat, uiterst sober en evenwichtig, is een schoolvoorbeeld van de internationale stijl, ook wel eens Bauhausstijl (1919-1932) genoemd. Deze stijl werd in Weimar ontwikkeld door Walter Gropius, die onze geniale architect Henry Van de Velde daar opvolgde als directeur van Hogeschool voor Beeldende Kunsten. Gropius ontwierp onderstaand gebouw voor zijn campus in Dessau.

Woningen uit de jaren 60-70 het neo-modernisme

Een sprekend voorbeeld hiervan is de woning die architect Edgard Vanderplas voor zichzelf ontwierp op de Ledebergse Dries.

Het modernisme van de jaren 70

De woningen aan de Lostraat, Koning Albertstraat en aan de Steenberg hebben die uitgesproken laagbouwstijl met overkragende zwevende daken met uitgesproken beglazing. Heel vaak vinden we in deze periode vlinderdaken of in één richting licht afhellende daken.

Lostraat

Koning Albertstraat

hoek Steenberg- Gootjesstraat

De jaren '80 en '90

De burgerlijke architectuur is vaak onderhevig aan tendensen en snel wisselende smaken. Een bekend verschijnsel is de opkomst van de hoevestijl (fermettes) en pastorstijl tussen pakweg 1980 en 2000. En al waren niet alle vooruitstrevende architecten even enthousiast, de populariteit was er ontegensprekelijk wel.

Pastorstijl in de Ramerstraat

Na 2000

Oef, de bouwkunst evolueert naar het huidige minimalisme. Eigenlijk herneemt het de vormen van het neo-modernisme uit de jaren 70, vaak met nieuwe materialen als crepibezetting op isolatie, sterk geïsoleerde ramen en deuren enz. Men kan deze stijl dan ook 'post-modernisme' noemen. Een prachtig voorbeeld in zwevende baksteenarchitectuur vond ik in de **Kapellestraat**.

Een even sterk 'crepivoorbeeld' met sterk verspringende volumes vond ik in de **Koning Albertstraat** (foto bovenaan rechts).

Nog een voorbeeld aan de Ramerstraat:

Een overzichtsfoto van de **Natteweg** laat duidelijk zien dat er een sterke evolutie naar het minimalisme merkbaar is.

De nieuwe energienormen hebben mee een bepalende invloed op de woningbouwconcepten die meer verdichte woonvormen meebrengen met een evolutie naar woonerven met meerlaagse bouw (vb. Pamelse Klei).

Met het voorbeeld van geconcentreerde woningbouw aan de Kleine Vaerinck en de J. De Schepperstraat, sluiten we onze wandeling door de Roosdaalse architectuur af. Er zijn be-
slist nog veel interessante bouwwerken te bespreken, maar ze allemaal in deze brochure
onderbrengen was een onmogelijke zaak. Laat dit een uitnodiging zijn om zelf eens op
ontdekkingstocht te gaan naar andere architectonische pareltjes.

Luc Van Cauwelaert

Erfgoedactiviteiten in het verschiet!

Archiefsessies in het gemeentehuis op 5/9, 3/10 en 12/12 van 14 tot 17 uur.

Erfgoed Rausa houdt opendeurdagen op 2 september, 7 oktober, 4 november en 2 december, van 9 tot 12 uur. Kom gerust eens snuisteren in onze bibliotheek, neem je USB-stick mee om foto's of documenten te kopiëren of sla eens een praatje met onze medewerkers. Als je documenten, foto's, filmpjes of andere interessante objecten hebt waar je geen blijf mee weet, wij zullen ze met plezier een passend onderkomen bezorgen.

Ook nog in onze erfgoedkelder (GC Het Koetshuis, Strijtem) is er op 26 september de grote startvergadering rond het theaterproject 'De ezels van Bruegel'. Wil je een grote of een kleine rol opnemen, muziek maken of helpen bij de productie, kom je dan zeker melden op deze vergadering (aanvang 20 uur).

7 november: lezing door Dr. Jaak Ockeley (zie blz. 35).

Wij bevelen ook graag aan: Historisch Orgelconcert op 17 november in de kerk van OLV-Lombeek (meer info bij de cultuurdienst op het gemeentehuis).

Nu ook al noteren: dinsdag 20 maart, 2018, Nacht van de geschiedenis met een lezing door Guido Moons en van 3 tot 11 november 2018 organiseren we een grote tentoonstelling over WO1 met aansluitend een vredesconcert.

De Oude Grieken noemden hen 'architektón', de 'bouwmeester', de ontwerper van tempels en paleizen, van bruggen en vestingen. De voorbije eeuwen werd de architect ook de motor achter particuliere bouwwerken. Daarom vonden wij het belangrijk in deze editie ook een portret te schetsen van twee Roosdaalse *bouwmeesters*: Cyriel Van Den Houwe en Luc Van Cauwelaert. Beiden hebben ze een indrukwekkende staat van dienst. Toch benaderden zij hun vak vanuit een verschillende methodiek. Voor ons een verrijkend en boeiend verhaal.

Cyriel Van Den Houwe

Tussen hoppeveld en tekentafel

'Vandenhouwe' is in Pamel een naam met een respectabele staat van dienst. Gerard Van Herreweghen boorde tot in de 16de eeuw en situeert de stam in de omgeving van Boekhoutberg en Wolvenstraat. In het begin van vorige eeuw gaat Jozef Van Den Houwe scheep met Josephina Simon. Zij was een dochter van Carolus Ludovicus Simon, een Meerbekenaar die zich begin 20ste eeuw op Wolvenstraat vestigde. Deze houtzager moet een opvallende hardos hebben gehad. Zijn krullenbol moet zo kenmerkend zijn geweest, dat iedereen hem ging aanspreken met 'Toep'. Het werd een toenaam die de nazaten tot vandaag nog met fierheid dragen. Één van hen is Cyriel Vandenhouwe, nu architect op rust, maar als jonge knaap voorbestemd om ooit ingeschakeld te worden in de hopteelt op het ouderlijk 'geleeg'.

Henri Van Nuffel had zijn molen op de Keirekensberg nog niet naar de andere kant van de straat verhuisd, toen een paar huizen verder bij Josephina en Jozef Van Den Hauwe in de zomer van 1938 de kleine Cyriel wordt geboren. Het baasje moet maar een paar honderd meter stappen om bij juffrouw Emma naar het kleuterschooltje van Impegem te gaan. Van het eerste tot het derde studiejaar wordt hem de wijsheid bijgebracht door juffrouw Gusta, de dochter van de onfortuinlijke molenaar Frans Hector Redant die in 1938 dramatisch verongelukte op 'zijn' Keirekensmolen.

Toen kleine Cyriel nog in de rij van het eerste studiejaar zat, amuseerde hij zich door ook de sommen en de leeslesjes van het tweede en derde studiejaar op te lossen. Toen hij nadien in de lessenaars van de Liedekerkse gemeenteschool schoof, viel het ook op dat kereltje echt wel begaafd was. Toch zag het er op een bepaald ogenblik niet goed uit. Cyriel kreeg 'de kroep' (difterie). Moeder was meteen in grote paniek, want een paar jaar eerder had ze al een zoontje aan deze wurgende ziekte verloren. Maar door haar kordate reactie kon ze nu het zieke ventje laten overbrengen naar een Brussels ziekenhuis waar hij op het nippertje kon gered worden. De lange herstelperiode belette niet dat Cyriel knap bleef presteren. 'Meester Frans' was zo onder de indruk dat hij tot drie keer toe de familie Van Den Houwe kwam aansporen om het ventje toch naar het college te laten gaan. En zo gebeurde...

"Ik ben er van overtuigd dat ik zonder de tussenkomst van meester Evenepoel gewoon mijn achtste studiejaar op de gemeenteschool zou hebben uitgedaan om, zoals de meeste van mijn leeftijdsgenoten, nadien op het veld te gaan werken. Maar ik kon dus tot mijn voldoening beginnen aan mijn humaniora in het Ninoofse college.

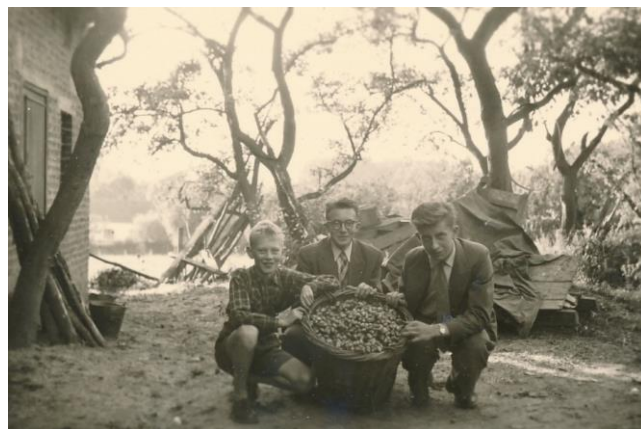

Cyriel, 1957 in de hoplochting van zijn ouders

Op de Wolvenstraat woonden toen twee oudere nichten langs moederszijde en achternichten langs vaderszijde die beiden in het onderwijs stonden. Zij konden er mijn ouders van overtuigen om me te laten inschrijven in de normaalschool. Julia is toen zelfs met mij meegegaan naar Sint-Thomas om me in te schrijven. Erg zwaar vond ik die opleiding niet en dus zat ik dikwijls met mijn vingers te draaien. Gelukkig waren er daar wel enkele leraars die me allerlei bijkomende opdrachten gaven. Mijn lessen en huiswerk waren gedaan toen ik van de trein stapte. Mijn blik op de toekomst was intussen sterk geëvolueerd en ik droomde ervan om piloot te worden. Toen ik daar thuis voorzichtig over begon, werd het voorstel meteen afgeschoten. Ik had wat zitten uitzoeken wat er verder allemaal mogelijk was aan opleidingen en toen groeide (om God weet welke reden) het voornemen om ingenieur te worden en meer bepaald mijnbouw-ingenieur".

Cyriel had intussen dus zijn diploma van onderwijzer op zak, maar hij was er zich wel van bewust dat de wiskundige kennis die hij had opgedaan in zijn normaalschool niet zou volstaan om ingenieursstudies aan te vatten. Zijn motivatie en enthousiasme waren echter zo groot dat hij zich toch liet inschrijven voor het ingangsexamen. En jawel, hij lukte! Maar de zwaarste kaap moest nog genomen worden. Vader Van Den Houwe was immers blij dat dat studeren eindelijk achter de rug zou zijn. Toen zoonlief dan zijn plannen openvouwde, was de geestdrift ver te zoeken. Cyriel heeft toen allerlei constructies moeten opzetten, maar uiteindelijk kon hij dus toch naar de universiteit.

"De eerste twee kandidaturen waren gezamenlijk, maar in het derde jaar moest dan de keuze gemaakt worden. Ik liet me inschrijven voor mijnbouw, maar men raadde me dat langs alle kanten af. Het was inderdaad de periode waarin de mijnen werden gesloten. Dus heb ik toch voor de bouwkunde gekozen. Mijn prof zei me: "Of je nu iets recht houdt onder de grond of boven de grond, dat maakt niet zoveel verschil". Zo ben ik dan voor burgerlijke bouwkunde gegaan en dat is alles bij mekaar vlot verlopen.

Van links naar rechts: broer Frans, Frans Van der Speeten en Cyriel

Toen ik in 1963 afstudeerde kon ik gewoon mijn nummer aanvragen om een licentie te krijgen en aan architectuur te doen. Er was eerst nog een jaar legerdienst en nadien ben ik gaan werken op het studie bureau Girec van professor Passelecq.

Ik heb daar heel veel geleerd en ik was dan ook erg gemotiveerd. Zodanig dat ik regelmatig al eens bleef overwerken omdat ik een bepaalde opdracht nog wou afronden. Dat werd opgemerkt door de baas en langzaamaan kreeg ik wat speciale opdrachten. Mede daardoor kreeg ik de passie voor berekeningen. Op een bepaald ogenblik zei Passelecq me: "Ik heb een magnifieke job voor jou". De S.A. SBB, die evenals Girec een onderneming was van de familie Stulemeyer uit Breda, was op zoek naar een Nederlandstalige ingenieur om de wegeniswerken te leiden aan het sportpaleis in Merksem. Ik ben me daar gaan aanbieden en werd prompt aangenomen."

Ik zit al de hele tijd geboeid te luisteren terwijl Cyriel, genietend van een goede sigaar, zijn lange verhaal doet. Nu staat hij recht en gaat me voor naar een hoek van zijn ruime bureel. Aan de muur hangt een grote zwart-witfoto met daarop een enorme bouwwerf van een gigantische viaduct in aanbouw. Het bleek het grote bouwwerk te zijn aan het Merksemse Sportpaleis, begin jaren zestig.

"Dat is mijn 'opus magister'. Ik moest daar de leiding van de werken nemen, maar al vlug bleek dat daar nogal wat onenigheid was tussen een aantal 'spelers'. De toenmalige directeur van de Intercommunale E3, was naar verluidt een heel moeilijk mens waar niemand kon mee samenwerken. Ik had intussen wel al geleerd om problemen diplomatisch aan te pakken."

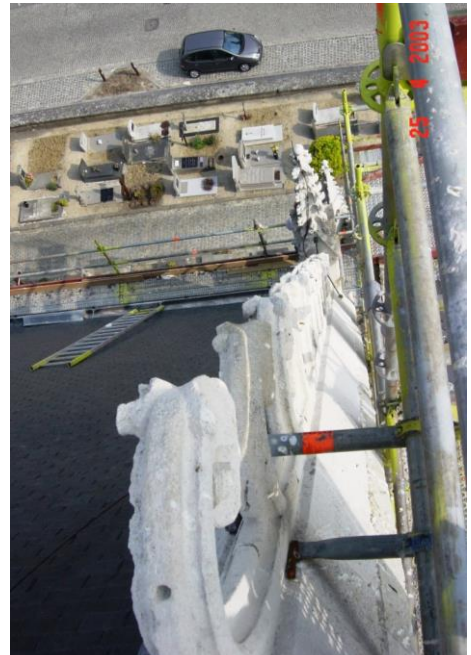
Ik heb toen blijkbaar de juiste manier gevonden om met hem te communiceren, in die mate dat hij me 'zijn vriend' noemde. De realisatie van het viaduct en omgeving was een gigantische onderneming die in die tijd 320 miljoen Bfr. kostte. De opdracht werd nog uitgebreid met twee bijkomende werken: een brug over het Albertkanaal en een brug over de Groenendaallaan, wat de totale kost bracht op ± een miljard Belgische franken! Maar ik heb me op die werf echt kunnen uitleven. Ik heb altijd veel meer interesse gehad voor sterkteleer en stabiliteit, de echte ingenieurswetenschappen. Dat is mijn echte liefde, de architectuur is daar achteraf pas bij gekomen".

Toen Cyriel het huzarenstuk met succes had afgerond, kwam plots de koppige Pajot naar boven en hij besloot om als zelfstandige aan de slag te gaan. Dat was uiteraard een enorm risico maar al na een paar dagen viel een grote opdracht uit de lucht. Zijn vroegere werkgever bestelde bij hem een belangrijke studie waardoor hij meteen 'gelanceerd' was.

"Ik ben toen begonnen in het huis van een oude architect in de Liedekerkse Molenstraat, later heb ik me gevestigd in de buurt van mijn ouders huis aan de Pamelse straat. Ik werkte daar op een bepaald ogenblik met drie tekenaars. Toen kwam een collega, een oude klasgenoot, me vragen om voor hem in te springen. Hij was aan het revalideren van een ongeval en kon zijn opdrachten niet meer alleen aan. Toen we voelden dat we complementaire talenten hadden, zijn we echt beginnen samenwerken. We hebben in die beginperiode meteen een zeer groot industrieel complex in Bavegem gerealiseerd. Vanaf het moment dat we begonnen met ons bureau, heb ik altijd een architect in dienst gehad. Vaak hebben die mensen heel creatieve gedachten, maar durven ze wel eens een meter boven de grond zweven. Wanneer ik dat dan combineerde met mijn aandacht voor haalbaarheid en stabiliteit, kwamen we meestal tot mooie resultaten. Een groot deel van ons werk was dan ook studies maken voor andere architecten. Mijn hart kon alleen trillen als een berekening hypermoeilijk was en we er toch een oplossing konden voor vinden".

Cyriel haalt een aantal dossiers uit zijn archief. Het gemeentehuis van Liedekerke, enkele industriële gebouwen, maar ook wegeniswerken en particuliere woningen zoals de bloemenzaak 'Flora' aan het Pamelse dorpsplein. Overigens dragen flink wat officiële Roosdaalse gebouwen een 'Vandenhouwe'-stempel zoals de verschillende fasen van de restauratie van de Pamelse en de Ledebergse kerk.

"Iets wat ik echt met hart en ziel heb gedaan is bijvoorbeeld de restauratie van de kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek. Wij begonnen met dat dossier al in 1981, in 1990 volgde dan het dossier voor de buitenzijde. De werken werden pas in 2003 voltooid. Maar het was een bijzonder boeiende opdracht omdat je daar ook echt op een wetenschappelijke manier met de materialen moest omspringen. Er werd nauw samengewerkt met de Dienst Monumenten en met allerlei labo's".

Dan laat Cyriel ons vele tientallen foto's zien die hij maakte tijdens de restauratiewerken. Daarbij is hij tot op de hoogste stellingen geklommen, waarbij een normale sterveling het akelig in zijn buik voelt zakken. Maar wanneer hij de foto's bekijkt van de schitterend afgewerkte 'kleine kathedraal' doet Cyriel nog eens een diepe teug aan de precieuze sigaar en besluit tevreden: "Dat zijn nog eens schoon werken, zie!".

WE

Luc Van Cauwelaert

Dromer, filosoof en kunstenaar

De oorlog woedde in alle hevigheid toen Luc Van Cauwelaert in het anders zo vredige Denderwindeke werd geboren. Aan die periode heeft hij uiteraard geen herinnering meer. Aan de tijd toen de familie naar Ninove verhuisde des te meer. Zijn vader was een duivel-doet-al. Luc vraagt zich nog steeds af hoe de man het allemaal kon combineren: gemeentesecretaris van Pollare, landmeter, ambtenaar bij het ministerie en verzekeringsagent. Geen wonder dat de opvoeding van de kleine Van Cauwelaertjes uitsluitend aan moeder werd overgelaten. Naar verluidt was Luc als kleuter al voortdurend huisjes aan het tekenen. Met de jaren zou hij steeds meer aangetrokken worden door architectuur. Die fascinatie kreeg een opstoot met de wereldtentoonstelling van 1958.

Het ontwerp van Le Corbusier op de wereldtentoonstelling in 1958

"Ik was toen vijftien jaar en mijn vader had een pas van het ministerie waardoor wij er regelmatig naartoe konden gaan. Ik vermoed dat ik er zelf een tiental keer ben geweest. Veel van die modernistische creaties hebben toen bij mij een enorme indruk nagelaten. Ik vind het nog altijd crimineel dat men een aantal minderwaardige gedrochten liet staan, terwijl men prachtige bouwsels met de grond gelijk maakte. Zo bijvoorbeeld het Philipspaviljoen, één van de meest fantastische realisaties van Le Corbusier, het schitterende gebouw, de pijl van Moeshal, 40m lang, geniaal!"

Luc beleefde zijn jeugd dus aan de Burchtdam in Ninove. Hun huis paalde aan 'de cinema van de pastoor'. Daar werden zeemzoete 'operettefilms' gedraaid die Luc helemaal niet konden bekoren. Maar wanneer er een spektakelfilm op de affiche stond, dan was hij er wel bij! Ben Hur, De Tien Gebooden, El Cid, daar liep hij wel warm voor. Hij was ook een trouw bezoeker van de Davidsfondsbibliotheek en kreeg het van de anders zo strenge priester-bibliothecaris gedaan dat hij niet langer de kinderachtige lectuur

van categorie 6, 5, of 4 moest doornemen, maar dat hij de openbare boeken van 3 en 2 onder ogen kreeg. Die literatuur heeft ongetwijfeld zijn blik op de wereld veranderd en zijn karakter beïnvloed.

Het zorgde ook voor enige verwarring want, als telg uit een heel katholieke familie, dacht hij er op een bepaald ogenblik aan om als missionaris naar Afrika te trekken. Even later kwam er echter een 'klik' en werd hij lid van het Jong-Humanistisch Verbond. Hij zat toen nog altijd op het deftige Sint-Aloysiuscollege en daar botste zijn visie nogal eens met die van sommige leden van het onderwijzend personeel.

Wanneer Luc zijn humaniora achter de rug heeft, schrijven we 1962. In sommige gelegingen van de maatschappij begint al een en ander te gisten...

"Ik ben naar Sint-Lucas getrokken om architect te worden. Daar heerste een heel andere sfeer. Misschien was het wel om me enigszins af te zetten tegen de oerconserveratieve opinie van mijn familie, dat ik me hoe langer hoe meer aangetrokken voelde tot het linkse gedachtengoed. Op het einde van mijn studietijd was ik zelfs studentenleider in Brussel. Het waren woelige tijden! Niet alleen in Parijs stonden studenten naast arbeiders op de barricaden, ook bij ons woei er een revolutionaire wind. Ik heb ook een jaar in Leuven gestudeerd waar er toen niet enkel storm gelopen werd voor 'Leuven Vlaams', maar waar groepen als KVHV en RAL lijnrecht tegenover mekaar stonden. Er werd nogal wat 'gebadderd' tussen de verschillende strekkingen. Op donderdag ging iedereen naar de cinema op de Bondgenotenlaan. Na de film kwamen we naar buiten en het spel begon. De persjongens stonden klaar, de politie was opgetrommeld en de twee groepen maakten er een sport van om straatstenen op te breken en naar mekaar beginnen te gooien. Wanneer de politie er dan tussen kwam, gooiden links en rechts broederlijk naar de flikken. Op een keer kom ik thuis en mijn moeder vraagt me "Het was zeker tof in Leuven?". "Hoe, tof in Leuven?" probeerde ik.

Toen plooid moeder een tijdschrift open en op een grote foto zie ik mezelf staan, gebogen over een politieman, met een gebaar alsof ik de man een dreun ga verkopen. Ontkennen was niet meer mogelijk. Ondanks alles houd ik heel mooie herinneringen over aan die tijd, een periode waarin we dachten dat we echt het verschil zouden maken. ik heb achteraf soms ook wel de overweging gemaakt dat we het gemakkelijk hadden om te protesteren, wij hadden immers een diploma in de hand, we waren er gerust in dat we meteen aan de slag konden en heel de maatschappij werd meegezogen in een onstuitbare waan van vooruitgang. Maar toch zijn bij mij de fundamenten van mijn idealen overeind gebleven”.

In 1968 studeerde Luc dus af en kon hij na zijn stage aan de slag bij een architectuurbureau, dat werd geleid door een professor. Die had het bureau opgericht om zijn vooruitstrevende opvattingen over sociale huisvesting te realiseren. Hij investeerde er zijn eigen kapitaal in. Luc hielp daar toen mee om onder andere 800 sociale woningen te ontwerpen voor de Brusselse Noordwijk. Onze professor wou dat de mensen in hun sociale woonwijk ook comfortabel konden wonen. Zo heeft hij hemel en aarde verzet tot hij van de opdrachtgever 'de Lakense Haard' toestemming kreeg de appartementen te voorzien van ruime terrassen.

"Ik heb nadien met mijn gewezen stagebegeleider een tiental jaren een bureau gehad in Brussel. Zo maakte ik kennis met een grote aannemer die bezig was met een project om in Afrika eenvoudige woningen te gaan bouwen. Ik heb me daar toen ook met hart en ziel op gestort. Wij hebben toen een soort bouwpakket ontwikkeld met amper drie soorten profielen en geprefabriceerde elementen waardoor de plaatselijke bevolking zelf die woningen ter plaatse kon assembleren. Het waren lichte structuren die op een fundering werden bevestigd en die dan door hen konden worden bepleisterd. Die bouwvakkers van ter plaatse waren zeer enthousiast. Het was hoog technologisch materiaal, maar voor hen heel eenvoudig te verwerken.

Ik ben toen ook twee maal voor een aantal maanden naar Kameroen en Gabon getrokken. Dat was niet vanzelfsprekend want

mijn vrouw bleef hier achter met drie kleine kinderen. Maar de gedrevenheid om ginder dit mooie project te kunnen uitwerken was zo groot dat we het er voor over hadden. Ik zat daar op een werf en ik leefde als enige blanke tussen de arbeiders.

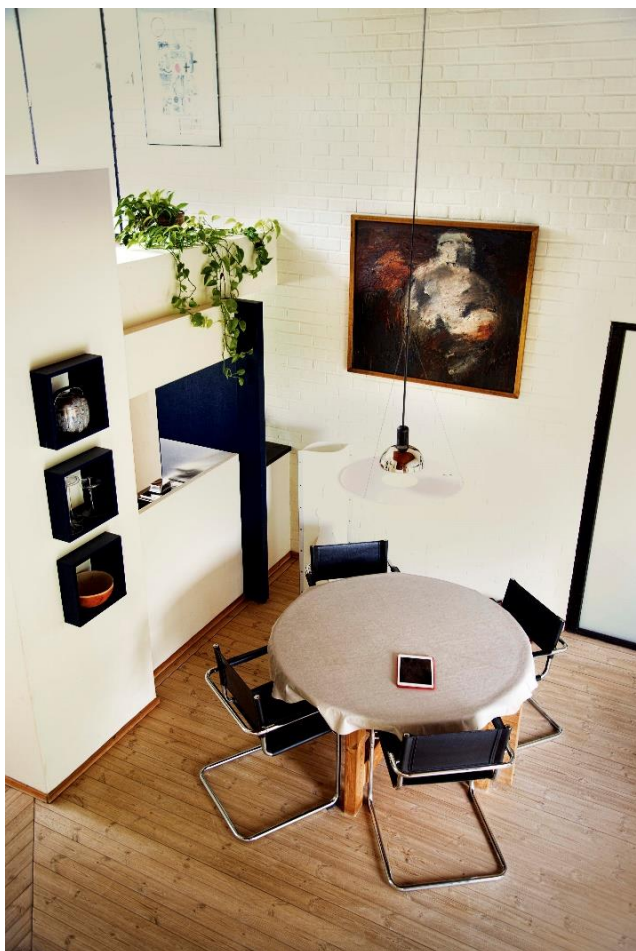
Ik heb daar wel moeten leren dat je heel goed de gevoeligheden van die mensen moet leren kennen.

Toen is er de crisis van de late jaren zeventig gekomen waardoor de aannemer hier is failliet gegaan. Meteen is ook ons project doodgebloed, drie jaar werk was dus eigenlijk verloren gegaan en ik had intussen mijn eigen zaak wat verwaarloosd”.

Luc is toen begonnen als zelfstandig architect. Hij had en heeft een uitgesproken mening over de opdracht van de architect: het creëren van een plek waarin ruimte is voor sociabiliteit én individualiteit, waar je dus volop aan het gezinsleven kunt deelnemen, maar waar je ook even kunt ontsnappen. Meestal vertrekt dit bij hem vanuit een centrale ruimte waarin de meeste andere kamers uitgeven, maar waar ook een aantal hoekjes verborgen blijven.

Hij vat zijn eigen visie en zijn eigen persoonlijkheid samen in één zin: **een architect moet een dromer zijn, een filosoof en een kunstenaar.** Dat hij dat in zijn lange carrière steeds heeft kunnen koppelen aan technische haalbaarheid is een grote verdienste. Bovendien is zijn sociaal engagement altijd een drijfveer geweest om hem te doen zoeken naar oplossingen waardoor ook minder kapitaalkrachtige mensen hun bouw wensen konden realiseren.

Interieur ten huize Van Cauwelaert

De ontwerpen van Luc Van Cauwelaert ademen ook een diep respect uit voor de natuur. Dat uit zich in het gebruik van ecologische materialen, het maximaal benutten van zonlicht en de extreme aandacht voor isolatie, een gegeven waar Luc al lang voor de grote bewustmakingsgolf intensief op werkte. Dat heel wat mensen respect hebben voor deze aanpak, blijkt uit de talrijke knappe bouwwerken die hij heeft gerealiseerd. Hoewel hij zich voor 80% met woningbouw bezig hield, heeft hij ook een aan-

tal opmerkelijke nutsgebouwen gerealiseerd. Een paar voorbeelden in Roosdaal: de transformatie van het schoenfabriek aan de Ninoofse steenweg tot een exclusieve meubelwinkel, de nieuwbouw van de Strijtemse basisschool, en niet in het minst het nieuwe Roosdaalse gemeentehuis.

"Ik heb altijd graag gespeeld met ruimten, vertrekkend vanuit een centraal deel. Dat heb ik ook bij het gemeentehuis gedaan. Eigenlijk zie je vanaf de centrale hal meteen waar je moet zijn, je ziet ook de mensen aan hun bureel zitten, een stimulans om transparantie te promoten (al was dat voor sommigen destijds niet zo'n prettig nieuws).

Mijn filosofie was: het publiek komt binnen en moet alles zien. Als er toch iets is dat minder zichtbaar moet zijn, dan komt dat in een tweede laag, maar de openheid primeert!"

Luc is ook buiten zijn professionele bezigheden heel actief geweest, zowel op sociaal, politiek als artistiek vlak. Hij is al jaren een van de sterkhouders van de Roosdaalse cultuurraad. Hij was ook de eerste voorzitter van Erfgoed Rausa, een functie die hij op een prachtige manier heeft vervuld. "Ik ben nooit een baas geweest" is een van zijn uitspraken. De zachtmoedige, democratische manier waarop hij Rausa heeft geleid is een bevestiging van die stelling. Begin dit jaar heeft Luc het voorzitterschap doorgegeven aan Bart Caulier. Maar dat hij nog steeds een gewaardeerd medewerker (en ondervoorzitter) is, heeft hij met zijn pike bijdrage voor dit Rausanummer nog maar eens bewezen.

WE

*In 1977 bouwden
Luc en Lucie deze
woning in Lom-
beek.*

Rausa jrg.5,
nr. 6 Blz. 34

Erfgoed Rausa vzw nodigt uit voor een bijzondere lezing:

Dinsdag 7 november '17

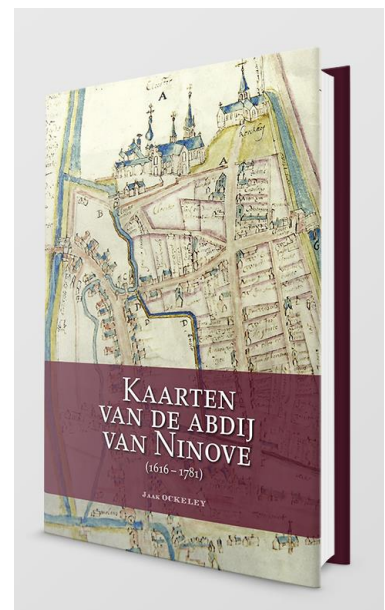
De Roosdaalse dorpen op de kaarten van de Ninoofse abdij

...een dorpsverkenning langs de 17de en 18de eeuw met

Dr. Historicus Jaak Ockeley

De befaamde geschiedkundige publiceerde in 2016 een schitterend boek met de abdijskaarten van de Abdij van Ninove. Aan de hand van deze oude documenten reconstrueert hij tijdens deze voordracht ons stukje Pajottenland tussen 1616 en 1781.

**Polyvalente zaal van GC. Het Koetshuis,
Strijtem. Aanvang: 20.00 uur.
Gratis toegang!**

Reservatie: rausa@skynet.be, 054 32 33 64

Tot slot

In deze brochure vind je afbeeldingen van fraaie en merkwaardige bouwwerken, verspreid over de Roosdaalse dorpen. Soms kunnen huizen ook iets geheimzinnigs hebben, zoals deze, al jarenlang verkommerende woning aan de Rijstraat. Het pand is eigendom van nazaten van brouwer Frans Tondeur (1838-1907) die tot aan zijn dood burgemeester van Pamel was. Wij vermoeden dat over dit huis en de familiegeschiedenis nog heel wat boeiende zaken te ontdekken zijn. Wie helpt ons dit mysterie oplossen?

Foto Jan De Mont

Deze brochure werd samengesteld ter gelegenheid van de Open Monumentendag 2017. Dit is een samenwerking tussen de Cultuurraad van Roosdaal en Erfgoed Rausa, met de steun van het gemeentebestuur van Roosdaal.

